

ТЕМА 11. ЗАКОННІСТЬ ТА ПРАВОПОРЯДОК

1. Співвідношення законності, правопорядку, суспільного порядку.
2. Принципи і гарантії законності.
3. Зміцнення державної дисципліни, законності і правопорядку в умовах формування правової держави.

1. Співвідношення законності, правопорядку, суспільного порядку.

Законність може виступати як принцип, метод і режим.

Законність може виступати *принципом діяльності* державних органів, громадських організацій, комерційних організацій, посадових осіб і пересічних громадян. Принцип законності притаманний лише демократичним державам, оскільки він є антиподом сваволі і беззаконня, припускає пов'язаність всіх органів держави правовими нормами, діє в їх рамках і в ім'я їх реалізації.

З боку діяльності держави законність виступає як певний *метод державного управління* суспільством, тобто воно здійснюється виключно правовими засобами. Державні органи та посадові особи при цьому:

- а) спираються на вимоги і принципи законності.
- б) не виходять за межі своєї компетенції.
- в) використовують правові процедури, засоби та способи.

Законність є *режимом діючого права*, стан відповідності суспільних відносин законам і підзаконним нормативно-правовим актам, які, в свою чергу, покликані відображати принципи свободи і справедливості, закладені в праві.

Найповніше законність може бути визначена як режим правомірної діяльності органів держави, який знаходить свій вияв у прийнятті правових законів і підзаконних нормативно-правових актів, а також у їх неухильному додержанні, точному і однаковому виконанні і правильному застосуванні всіма органами держави, посадовими особами, громадянами та їх об'єднаннями.

Правовопорядок — це стан (режим) правової упорядкованості, урегульованості, організованості системи суспільних відносин, який утворюється, існує і функціонує внаслідок фактичної реалізації правових норм відповідно до принципу законності. Інакше кажучи: це атмосфера нормального правового життя, що встановлюється в результаті точного і повного здійснення розпоряджень правових норм всіма суб'єктами права. Основою правопорядку є право, умовою його виникнення та функціонування — режим законності.

У статті 19 Конституції України передбачено, що «правовий порядок в Україні ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством».

Правопорядку притаманна низка рис, які відрізняють його від суміжних явищ, зокрема, законності, громадського порядку тощо.

1. **Правопорядок** — це *правовий стан* упорядкованості, організованості, врегульованості суспільних відносин. У цій правовій якості він, по-перше, виступає могутнім антиподом анархії, неорганізованості відносин між людьми; по-друге, правовими засобами стримує можливі незаконні прояви з боку держави та її органів стосовно громадян.

2. **Правопорядок є правовою моделлю.** З цього погляду правопорядок постає як ціль правового регулювання (ідеальний порядок), до якого прагнуть люди, який хоче бачити суспільство і держава.

3. **Правопорядок** — це **фактичний стан** упорядкованості, організованості, врегульованості суспільних відносин, підсумок (результат) правового регулювання, наслідок реалізації вимог законності.

4. **Правопорядок має вольовий характер**, бо фактичний правовий стан упорядкованості і організованості суспільних відносин складається не поза волею, а по волі учасників правопорядку.

5. **Правопорядок є суспільно- і державно-правовим явищем:** суспільно-правовим — оскільки норма права генетично пов'язана із життям суспільства, є, по суті, його породженням; державно-правовим — оскільки держава як публічна політична організація визнає і захищає вироблені суспільством норми права. Правопорядок об'єктивно охоплює і закріплює як відносини між людьми, їх суспільними утвореннями (сфера суспільного життя), так і відносини по організації та функціонуванню державної влади (сфера політичного життя).

Правопорядку як складному суспільно-правовому явищу притаманні зміст і форма. Зміст правопорядку виражається в його спрямованості на захист прав і свобод людини, забезпечення нормальних умов життєдіяльності суспільства, верховенства права в державному і суспільному житті. Форма правопорядку — це притаманна йому структура, організація і оформлення змісту.

Розглядаючи структуру правопорядку найбільшою повнотою виступає його зміст.

Першим структурним елементом правопорядку є його *суб'єкти* — численні учасники. Це — держава, її органи, суспільні утворення — політичні партії, рухи тощо. Щоб бути суб'єктами правопорядку, всі вони повинні бути визнані державою суб'єктами права.

Другим структурним елементом правопорядку є правомірні дії (поведінка, діяльність) його учасників у їх завершеному стані. Правомірні (законні) дії укріплюють правопорядок, неправомірні (незаконні) — його руйнують.

Третім структурним елементом правопорядку є правові відносини. Правові відносини, які виникають внаслідок правопорушення, перебувають поза межами правопорядку — як його антипод, якому протидіють правоохоронні і контрольні органи держави та громадські формування.

Як нами раніше було встановлено, законність являє собою процес прийняття і реалізації правових законів.

Режим законності є таким станом суспільного життя, при котрому учасники привідносин вільно реалізують належні їм суб'єктивні права і обов'язки. Законність є передумовою такого порядку у суспільному житті, який відповідає приписам правових норм. Іншими словами, в результаті дії законності в суспільстві виникає правопорядок, який і є, по суті, метою правового регулювання суспільних відносин.

Особливістю правопорядку як специфічної системи суспільних відносин є те, що він виникає лише на основі правових норм і є по суті реалізованою системою права, і в силу цього охороняється державою. Тому правопорядком охоплюються далеко не всі сфери суспільного життя, адже певна частина суспільного життя взагалі не потребує правової регламентації. Вона знаходиться у сфері дії норм моралі, норм різних суспільних організацій, і інших неправових нормативних регуляторів. В цьому аспекті правопорядок являється лише частиною загальної системи суспільних відносин, які виникають під дією нормативного регулювання. Це частина суспільного порядку.

Кожне суспільство, незалежно від того, на якому щаблі цивілізації воно перебуває, для свого нормального існування та розвитку потребує суспільного (деякі науковці називають його громадським) порядку — стану упорядкованості, організованості і врегульованості суспільних відносин, який виникає внаслідок створення й реалізації соціальних принципів і норм, які об'єктивно склалися на певному етапі розвитку суспільства. Він створюється заради забезпечення особистої і суспільної безпеки, соціального миру і справедливості, забезпечення дисципліни громадян у громадських місцях та побуті; охорони особистості і прав громадян, моралі і суспільного спокою, захищення всіх верств суспільства; гарантування якісних соціально-економічних умов життя соціуму.

Суспільний порядок відрізняється від правопорядку тим, що:

- 1) він складається внаслідок реалізації всієї сукупності соціальних норм — традицій, моралі, права, звичаїв тощо, а правопорядок виникає і функціонує тільки на підставі реалізації правових норм.
- 2) за часом свого виникнення суспільний порядок складається ще в період первіснообщинного ладу, правопорядок виникає тільки в державно-організованому суспільстві поряд з правом, державою, законністю, а також залежно від різних способів їх забезпечення.
- 3) суспільний порядок, його виникнення та існування забезпечується переважно суспільним впливом, а правопорядок — поряд з організаційними, виховними заходами — ще й силою державного примусу.

Висновки з першого питання:

Отже, з цією метою в адміністративному і кримінальному законодавстві поняття «громадський порядок» використовується у вузькому розумінні, як система відносин, що складаються у громадських місцях на основі всієї системи соціальних норм. Йдеться про охорону особистості і прав громадян, суспільної моралі, забезпечення суспільного спокою в громадських місцях, вулицях, зонах відпочинку, транспорті, культурних приміщеннях . ін.

2. Принципи і гарантії законності.

Принципи законності — це відправні засади, незаперечні засадничі вимоги, які лежать в основі формування норм права і ставляться до поведінки учасників правових відносин. Принципи законності розкривають її сутність як режиму суспільно-політичного життя в демократичній правовій державі.

Принципами законності є:

1. Верховенство закону щодо всіх правових актів. Цей принцип припускає підпорядкованість закону всіх юридичних актів (нормативних і застосовних) відповідно до їх субординації. Конституція країни має вищу юридичну силу. Всі закони повинні відповідати Конституції, підзаконні нормативні акти — законам, причому підзаконні акти приймаються і діють лише тоді, коли певні суспільні відносини не врегульовані законом. Правозастосовні акти мають бути піднормативними, тобто відповідати нормативно-правовим актам — законам і підзаконним актам.

2. Загальність законності означає, що в суспільстві всі державні органи, громадські організації, комерційні об'єднання, посадові особи, громадяни перебувають під дією закону. Не може бути винятку ні для фізичної, ні для юридичної особи, на яку б не поширювалися вимоги законності.

3. Єдність розуміння і застосування законів на всій території їх дії. Закони є єдиними для всієї держави, всіх її регіонів. Вони висувають однакові вимоги до всіх суб'єктів, які перебувають в сфері їх часової та

просторової дії. Єдине розуміння сутності і конкретного змісту законів забезпечує законність правозастосовної діяльності, однаковість застосування юридичних норм до всіх суб'єктів права. Єдність законів не виключає, а навпаки, припускає багатоманітність у правотворчості і правозастосуванні. Кожний орган держави, громадська або комерційна організація конкретизують і застосовують закони з урахуванням свого функціонального призначення і місцевих особливостей. Однак конкретизація і застосування відбуваються в рамках закону і відповідно до нього.

4. Недопустимість протиставлення законності і доцільності. Не можна відкидати закон, не виконувати його, керуючись міркуваннями життєвої доцільності (місцевої, індивідуальної та ін.), тому що такі міркування враховуються в законі. Правові закони самі володіють вищою суспільною доцільністю. Доцільність закону означає необхідність вибору суворо в рамках закону найоптимальніших (таких, що відповідають цілям і завданням суспільства) варіантів здійснення правотворчої діяльності і діяльності з реалізації права. Наприклад, при визначенні кримінального покарання суддя, керуючись законом, призначає той захід покарання, який є найдоцільнішим в даному разі, з урахуванням тяжкості злочину, особи злочинця. У кожному окремому випадку закон має додержуватися, однак у рамках закону може прийматися той захід, що є найдоцільнішим у кожному конкретному випадку.

5. Невідворотність відповідальності за правопорушення означає своєчасне розкриття будь-якого протиправного діяння. Правоохоронні органи покликані як запобігати правопорушенням, так і вести ефективну боротьбу з ними. У цьому полягає реальність законності досягнення фактичного виконання правових розпоряджень у всіх видах діяльності і невідворотності відповідальності за будь-яке їх порушення.

6. Обумовленість законності режимом демократії, який передбачає суворе додержання двох типів правового регулювання:

— *спеціально-дозвільного* — поширюється на владні державні органи і посадових осіб («дозволено лише те, що прямо передбачено законом»);

— *загальнодозвільного*, який поширюється на громадян та їх об'єднання («дозволено все, крім прямо забороненого законом»);

а також додержання *рівності всіх перед законом і судом*, яка припускає безумовне право суб'єкта на судовий захист прав, яка припускає безумовне право суб'єкта на судовий захист.

Принципи законності можуть втілюватися у життя лише за наявності чітко визначених і обумовлених у Конституції, правових законах низки гарантій.

Тобто, *гарантії законності* — це умови суспільного життя і заходи, що встановлюються державою для забезпечення режиму законності і стабільного правопорядку.

Гарантії законності можна поділити на:

- загальносоціольні;
- спеціально-соціальні.

Загальносоціальні гарантії законності:

1) *економічні* — ступінь економічного розвитку суспільства, ритмічності роботи господарського механізму країни, росту продуктивності праці і обсягу виробництва; різноманіття і рівність усіх форм власності, рівність економічних можливостей суб'єктів суспільних відносин. Наявність економічної незалежності суб'єктів права створює об'єктивні умови для їх зацікавленості в законності;

2) *політичні* — ступінь демократизму конституційного ладу, тобто наявності розвинутої системи народовладдя, демократичних форм і інститутів його здійснення; політичного плюралізму, який дозволяє особі вільно самовизначатися, об'єднуватися в організації за різними інтересами; додержання принципу поділу влади.

3) *ідеологічні* — ступінь розвитку правосвідомості, комплексу моральних і правових уявлень про необхідність законослухняної поведінки, недопустимості вчинення аморальних проступків, які одночасно є протиправними; ідеологічний плюралізм, ненав'язування державою ідеології, а турбота про правове навчання, виховання, правову культуру. Істотне значення має широка поінформованість населення, свобода преси, думок, що дозволяє вести публічну боротьбу з правопорушеннями в будь-якій сфері державного і суспільного життя.

Економічні, політичні, ідеологічні гарантії законності — це реальна матеріальна основа для нормального функціонування громадянського суспільства.

Спеціально-соціальні гарантії законності можна поділити на дві групи:

а) юридичні — передбачена законом система спеціальних засобів, за допомогою яких забезпечується створення якісних законів, їх додержання і виконання;

б) організаційні — заходи організаційно-юридичного характеру, спрямовані на забезпечення режиму законності, боротьбу з правопорушеннями, захист прав громадян. До них належать кадрова робота, організація умов для нормального функціонування юрисдикційних і судових

органів, їх структурних підрозділів з метою ефективної протидії випадкам організованої злочинності, боротьби з корупцією тощо.

Юридичні гарантії законності створюються в результаті діяльності законодавчих, виконавчих, правоохоронних і судових органів влади, спрямованої на запобігання правопорушенням та їх припинення.

Завдяки діяльності *Конституційного Суду* забезпечується неухильне додержання конституції держави. Розглядаючи справи про конституційність нормативно-правових актів представницьких органів влади, правозастосовну практику за скаргами громадян та ін., конституційний суд створює додаткові і дійові гарантії їх досконалості. Це сприяє формуванню гармонічної єдиної системи законодавства.

Виконавчі органи сприяють зміцненню законності своєю діяльністю, спрямованою на втілення в життя правових норм основного і поточних законів держави, охорону і захист прав і свобод громадян, їх обов'язок полягає в прийнятті нормативно-правових актів, щоб виконувати і розвивати закони. Суттєве значення тут має наявність співпраці уряду, органів державної виконавчої влади і громадян.

З боку окремих міністерств та відомств мають виходити ініціативи, згідно з якими, оцінкою роботи останніх є насамперед прозорість у прийнятті рішень та довіра громадськості. Як приклад можна навести Міністерство внутрішніх справ України, яке в 1999 році ініціювало розробку, прийняття та реалізацію програми “Народ і міліція - партнери”. Відповідно до цього запроваджуються нові форми зв'язку міліції з громадськістю, розпочався процес відродження добровільних громадських формувань по охороні правопорядку. У цей період поширеним стало гасло “Найвища оцінка роботи міліції – довіра населення”.

Судові і правоохоронні органи держави (прокуратура, арбітражний суд, міліція) виконують безпосередню роботу з профілактики і припинення правопорушень. Від них залежать процесуальне забезпечення норм матеріального права, реальне життя формально закріплених прав і свобод громадян. Прокуратура здійснює найвищий нагляд за додержанням і правильним застосуванням законів.

Діяльність судів виражається у формі цивільного, кримінального, адміністративного судочинства. Будь-які рішення і дії державних органів, установ, посадових осіб, приватних підприємців, що порушують права і свободи, можуть бути оскаржені в суді. Якісна та ефективна робота загальних і господарських судів одна із важливих гарантій стабільності і реальності законності.

Велика роль у зміцненні законності і правопорядку в державі належить *органам внутрішніх справ*, їх діяльність здійснюється в ім'я торжества

законності, спрямована на охорону суспільства від злочинних посягань, забезпечує порядок у громадських місцях та ін. Законність є основою діяльності цих органів: вони повинні діяти в цілях, установлених правом, на основі права і у правових формах.

Державні інспекції (адміністрації) і контрольно-ревізійний апарат здійснюють роботу з запобігання порушення законності, їх виявлення і припинення у різних сферах державного і суспільного життя.

Юридичні гарантії законності за найближчими цілями такі:

а) **превентивні (запобіжні)** — полягають в запобіганні правопорушенням: наприклад, відвернення порушень адміністрацією трудових прав громадян, недопущення незаконного звільнення;

б) **припиняючі** (такі, що кладуть край) — спрямовані на припинення виявлених правопорушень: затримання, арешт, обшук, підписка про невиїзд;

в) **відновлюючі** — виражаються в усуненні або відшкодуванні негативних наслідків правопорушень: примусове стягнення аліментів, примусове вилучення майна із чужого незаконного володіння;

г) **каральні, або штрафні** — спрямовані на реалізацію юридичної відповідальності правопорушників, винних у вчиненні правопорушення.

Юридичні гарантії законності за суб'єктами застосування можуть бути такими:

- парламентські;
- президентські;
- судові;
- прокурорські;
- адміністративні (управлінські);
- контрольні;
- муніципальні (місцеві).

Висновки з другого питання:

Отже, існує розгалужена система гарантій законності, які дістали свого розвитку у сучасному законодавстві України, тим самим забезпечуючи процес реалізації і дотримання режиму законності та її принципів та наближуючи побудову правової держави в Україні.

3. Зміцнення державної дисципліни, законності і правопорядку в умовах формування правової держави.

Найпопулярнішою з політичних і юридичних ідей в Україні сьогодні є ідея побудови правової держави. Ця ідея стала програмним лозунгом для всіх політичних партій, які діють у країні і отримала офіційне затвердження в ст. 1 діючої Конституції України, де вказано “Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава”.

Соціальна правова держава – це політична організація суспільства, у якому право пов’язує і підкорює собі державну владу, а основні права і свободи та її соціальна безпека складають зміст свободи, заснованої на законах, які приймаються і піддаються зміні законним шляхом.

З нього випливають ознаки, які є життєво важливими для існування режиму законності, і, як наслідок, правопорядку, суспільного порядку.

Ними є наступні:

а) Пов’язаність державної влади правом і його панування в усіх сферах суспільного життя

б) Відповідність закону праву (правовий закон) і його верховенство. Це стосується безпосередньо діяльності законотворчих органів держави, на яких лежить обов’язок видавати закони відповідно до потреб суспільного розвитку, інтересів і волі народу, принципів гуманізму, справедливості, невід’ємних прав і свобод людини, що забезпечує їх правовий характер і водночас такі, що не суперечать Конституції і не вступають в протиріччя з уже діючими законами.

в) Пов’язаність законом рівною мірою як громадян та їх об’єднань, так і державних органів та посадових осіб. Стосовно громадян та їх об’єднань діє загальнодозвільний принцип: “Дозволено все, крім прямо забороненого законом”. Стосовно владних державних органів діє спеціально-дозвільний принцип: “Дозволено лише те, що прямо передбачено законом”.

г) Законодавче закріплення і реальне забезпечення основних прав людини – наявність налагодженого механізму їх охорони і захисту. Конституція України (ст. 55) встановлює що “права і свободи людини і громадянина захищаються судом”.

д) Принцип взаємної відповідальності особи і держави означає, що захищеність інтересів держави і суспільства повинні знаходитись на одному рівні. Це, зокрема, передбачає відповідальне ставлення держави до людини, її прав і свобод, їх охорону всіма передбаченими законом засобами. Крім того, це є важливою умовою рівноправних відносин громадянського суспільства і правової держави, що є передумовою для їх спільного поступального розвитку.

б) Законний (легальний) шлях прийняття законів та їх змін забезпечує не тільки процес виконання, додержання законів, а й забезпечення видання судо

правових законів, тобто процес законотворчості. На думку автора, це дасть змогу не просто змусити особу підкорюватися імперативним вимогам закону під страхом покарання чи репресій, а навпаки, зацікавити її у правомірних діях. Наприклад, щоб забезпечити відтік коштів із тіньового сектору економіки, потрібно створити такі умови, за яких суб'єкт просто не буде зацікавлений у цьому (низькі ставки податків, спрощення процедури реєстрації суб'єкта підприємницької діяльності тощо).

е) Наявність ефективних форм контролю і нагляду за здійсненням законів та інших нормативно-правових актів. Це забезпечується налагодженою роботою прокуратури, міліції, служби безпеки та інших правоохоронних та контрольно-наглядових органів і є запорукою уникнення будь-якого свавілля з боку держави. З іншого боку, на сьогоднішній день вимагає активізації налагодження ефективного контролю з боку громадянського суспільства і за самою діяльністю держави. Ефективним, у цьому випадку, має стати громадський контроль¹, який є частиною соціального контролю, але зі значно ширшим (у порівнянні з державним) спектром повноважень. Його ефективний розвиток можливий за умови прийняття відповідного закону.

є) Проведення державою політики соціальної поступки. Всі питання суспільного життя вирішуються виключно на шляхах згоди і порозуміння різноманітних соціальних груп, глибокої поваги до особи незалежно від її соціального стану.

Усі вищеперелічені ознаки (що є пріоритетними, на думку автора, для побудови справжньої демократичної, соціальної, правової держави) є базисом і основою для становлення режиму законності, виникнення правопорядку, суспільного порядку і, з іншої сторони, є неможливими без них.

Але без ще одного елемента їх ствердження і існування є неможливим взагалі, це державна дисципліна.

Державна дисципліна — режим панування закону у взаємовідносинах органів держави, посадових осіб, інших уповноважених суб'єктів, який ґрунтується на вимогах до кожного суб'єкта виконувати свої обов'язки, не перевищувати своїх повноважень, не посягати на права, не зачіпати інтересів інших суб'єктів, проявляти ініціативу і відповідальність у дорученій справі. Вона, на думку автора, є результатом безпосереднього розвитку правової свідомості та правової культури кожного індивіда в суспільстві і є запорукою прогресу у державному будівництві.

Державна дисципліна, законність, правопорядок, суспільний порядок тісно пов'язані між собою, тому що державна дисципліна неможлива без

---

¹ Андрійко О.Ф. Організаційно-правові проблеми державного контролю у сфері виконавчої влади: Автореф. дис. канд. юр. наук. – К., 1999. – с.54.

додержання і виконання законів і свідомого позитивного ставлення державних службовців до встановленого правопорядку.

З погляду права законність є основою дисципліни, але дисципліна не тільки правове, а й соціальне явище. Вона не вичерпується законністю. Якщо законність означає точне і неухильне додержання закону, то дисципліна припускає ще й активність, ініціативу в роботі. Тому поняття дисципліни ширше за поняття законності і щодо нормативного забезпечення. Державна дисципліна забезпечується як правовими нормами, так й іншими соціальними нормами, особливо нормами моралі.

Результатом дисципліни в суспільстві загалом є суспільний порядок.

Для підвищення ефективності дисципліни важливими є:

- застосування заходів заохочення з метою розвитку спонукальних факторів (оголошення подяки, видача премії, нагородження цінним подарунком, почесною грамотою, подання до нагородження орденами і медалями, званнями, матеріальна винагорода);

- накладення ефективних і відповідних заходів юридичної відповідальності на основі принципу індивідуалізації у розгляді кожної конкретної ситуації (звільнення, депреміювання, пониження на посаді та ін.).

Висновки з третього питання:

Отже, правова держава, ефективно взаємодіючи з громадянським суспільством через налагоджені “канали”, якими є політичні партії та громадські організації, може існувати і удосконалюватися виключно в рамках законності, яка:

- є засобом охорони широких демократичних прав і свобод громадян, соціальних утворень, що сприяє подальшому розвитку політичної активності членів суспільства;

- повинна гарантувати додержання демократичної процедури прийняття правових законів як умови найбільш повного і адекватного вираження в них волі населення, його окремих груп;

- служить охороні інститутів демократії від проявів свавілля з боку посадових осіб, державних органів і таким чином забезпечує розвиток демократизму, зокрема плюралізму у всіх сферах державного і суспільного життя;

- забезпечує розвиток правової свідомості та культури громадян, що служить засобом для укріплення державної дисципліни;

- є передумовою формування правопорядку, суспільного порядку, підвищує ефективність державної дисципліни та забезпечує їх існування.

З іншого боку, такі явища як законність, правопорядок, суспільний порядок та державна дисципліна не можуть існувати поза правовою державою, з якою вони нерозривно пов'язані.

Висновки до теми:

Законність можна розглядати в аспекті **необхідності** (вимоги, обов'язку) **виконувати** норми права, що свідчить про її органічний, нерозривний зв'язок з правом як системою норм і принципів. Суспільство, а також держава, яка визнає і захищає правові норми, вимагають неухильного і суворого їх дотримання і виконання усіма суб'єктами суспільних відносин.

Суспільний порядок відрізняється від правопорядку тим, що:

- 1) він складається внаслідок реалізації всієї сукупності соціальних норм — традицій, моралі, права, звичаїв тощо, а правопорядок виникає і функціонує тільки на підставі реалізації правових норм.
- 2) за часом свого виникнення суспільний порядок складається ще в період первіснообщинного ладу, правопорядок виникає тільки в державно-організованому суспільстві поряд з правом, державою, законністю, а також залежно від різних способів їх забезпечення.
- 3) суспільний порядок, його виникнення та існування забезпечується переважно суспільним впливом, а правопорядок — поряд з організаційними, виховними заходами — ще й силою державного примусу.

Правова держава, ефективно взаємодіючи з громадянським суспільством через налагоджені “канали”, якими є політичні партії та громадські організації, може існувати і удосконалюватися виключно в рамках законності, яка:

- є засобом охорони широких демократичних прав і свобод громадян, соціальних утворень, що сприяє подальшому розвитку політичної активності членів суспільства;

- повинна гарантувати додержання демократичної процедури прийняття правових законів як умови найбільш повного і адекватного вираження в них волі населення, його окремих груп;

- служить охороні інститутів демократії від проявів свавілля з боку посадових осіб, державних органів і таким чином забезпечує розвиток демократизму, зокрема плюралізму у всіх сферах державного і суспільного життя;

- забезпечує розвиток правової свідомості та культури громадян, що служить засобом для укріплення державної дисципліни;

- є передумовою формування правопорядку, суспільного порядку, підвищує ефективність державної дисципліни та забезпечує їх існування.

З іншого боку, такі явища як законність, правопорядок, суспільний порядок та державна дисципліна не можуть існувати поза правовою державою, з якою вони нерозривно пов'язані.